

érdemel. A legnagyobb elismerés illeti azonban a tantestületek tagjait, kik odaadással és fáradságot nem ismerő buzgalommal igyekeztek a kiállítást minél érdekesebbé és minél tanulságosabbá tenni.

(Torontál, 1903. aug. 1.)

A GYERMEKEK RAJZOLÁSA

(*Streitmann* tanár kiállítása.)

A Nagybecskereki Hírlap *eredeti* tárcája

Az emberi léleknek éppúgy megvannak a maga mozdulatai, sajátos inzulatai, mint a testnek, csakhogy mindig láthatatlanok és kifürkészhetetlenek. A gyermekkor összekuszálódott, homályos harmóniatlanságán nem vagyunk képesek keresztüllátni, a férfikor csodás erejét, a merész irányítást nem tudjuk szemünkkel követni, mert eredete titokzatos, s amint a mozgás följebb és följebb hág, mind jobban tűnik el előlünk. Ezek a mozdulatok, visszahatások az impressziókra. A gyermekeknél az impressziók oly erővel és nagy számban tolnak a lélekre, hogy annak visszaadó, kifejező ereje összezúródik, s csak idővel tud érvényre jutni, amikor az impressziók erejének és számának megfogyatkozásával arányosan növekszik, fejlődik.

A férfikorban könnyebb kihámozni, mert akkor a megnyilatkozás — a művészetekben — sokkal tisztább, kifejezőbb; a gyermekeknél azonban szilárd talajt kell keresnünk, amelyre állva nyugodtan és apróra figyelhessünk meg mindent. Ilyen alap a *rajzolás*. Ahogy a lélek mozdul, úgy mozdul a kéz, a szolga, mely akkor még nem dolgozik önállóan, a gyakorlatosság függetlenségével, hanem követi a lelket, amely még idegen tanítás alatt nem áll, idegen befolyásra nem reagál. „A rajz kifejezője a gondolatnak, éppen úgy, mint a beszéd; amaz vonalakkal, ez szavakkal önti azt külső formába.”

Ezen az alapon áll *Streitmann* Antal tanár, amikor a gyermekekkel a sokat megmosolygott *játékrajzokat* készítteti. S hogy alapja helyes, azt a fejlődés mutatja meg legjobban, mely tanítását nyomon követi. Kézzel fogható, megörökített fázisokat mutat be a zsenge *megfigyeléstől* a tárgyak jellemző és egyéni felfogásáig, a *művészi látásig*; végigszemlélhetjük itt a gondolkozást, annak megizmosodását, de megtanuljuk a hatalmas, leküzdhetetlen alkotási vágyat is, amelyet *Streitmann* tanár növendékeiben felébresztett. Némely gyerek százszámra készíti már rajzait, s kik aze'ött csak a játék és iskolai könyv mellett töltötték el a legszebb gyermekéveket, most izlést és művészi érzéket sajátítanak el az ő keze alatt — erőlködés, unatkozás nélkül, a „játékrajzokkal”. Megnyílik a gyermekek előtt a színek csodás világa, s azok lelkesedve hatolnak bele:

tudnak megfigyelni és megfigyeléseiket *képességükhöz mértén lerajzolni*. Mert azelőtt sem az volt a baj, mintha a gyermekek nem tudtak volna csinos dolgokat produkálni, hanem *nem törődtek* ezzel a képességükkel, nem is tudták mire való az.

A természet szeretete, a lelki nemesség egyik tényezője készíteti őket, hogy a látottak felett ne engedjék szemüket egyszerűen elsiklani, hanem mindent *jó* megnézzenek, s ez a gyönyörűség, mely minden fölött áll, azelőtt nem volt megadva nekik. Nem szabad ezeknek a rajzoknak a kezdetlenségét elítélnünk, de mögéjük kell tekintenünk, az indítóokat keresnünk, mely létrehozta őket. S a szellemi erő nem fejlődik-e az *emlékezet utáni* rajzolással? Eleinte gyöngé biz az, de később megtartja az eszében a dolgok összes jellemző oldalait, amelyeket egy pillanat alatt képes fölfödözni és magáévá tenni. Nagy vonásokkal, merészen mozgatják kezüket, amely szabad, nincs a papírhoz odakötte, hanem könnyedén, simán húzzák meg a vonalakat, amelyekből figurák, emberi és állati alakok, díszitmények és ciradék állanak elő. Négy fiú díjat is kapott a kompozícióért, pedig a *kompozíció* is csak az emlékezőerő kifejlődésével születhetik meg. Azok a szép levelek és virágok, miket azelőtt csak letépdésni tudtak, most összeolvadnak lelkükben szép, egybefonódó vonalakká, plasztikus idomokká, s egész könnyedén vetik papírra a kompozíciókat. Terveznek, összeállítanak, gondolkoznak s műízlésük csiszolódik: tudják, mi a szép, megszeretik azt s szívesen foglalkoznak vele. S a gyermek szívjárása, mely éppoly fogékony a rosszra, mint a jóra, nemesül, s mikor aztán embersorba nő, akkor se vásik le róla, hanem a lelkebe fogódzik, s vele marad.

S hogy a sikerről is beszéljek, mely ezzel a metódussal jár, csak két ifjú embert említek, akikben a művészi képesség már elevenen nyilatkozik: *Bielek* Vilmos és *Tóth* László már *egy óra alatt* tudnak emberi arcot meglepő hűséggel megörökíteni. Az utóbbi díjat is nyert egy szépen megrajzolt, tiszta arcképert, az előbbinél pedig különösen a vonások határozottsága, tudatossága kap meg bennünket.

S ezek a fiatal emberek most, a kisebbek később, kimenve az életbe, nem fognak-e arra törekedni, hogy másoknak is megszerezzék azt a tiszta örömet, ami nekik jutott? Nem fognak-e jobban használni vele a hazának, mint holmi ostoba szám-tornákkal? Nem fognak-e ők több tüzet élesztetni a senyvedő, szunnyadó művészeti érdeklődésben? — Munkásságuk, szorgalmuk azt mutatja, hogy igen; magyar voltuk pedig biztatni fogja őket, mert mesterüktől megtanulták, hogy nincs ország művészet, rajzolás nélkül.

(*Nagybecskereki Hírlap, 1902. jún. 27.*)

FÜLEP Lajos

KÉPEK A KIÁLLÍTÁSRÓL

I.

Nagybecskerek, augusztus 18.

Itt az ideje, hogy részletesen foglalkozzunk hosszú fáradozás és kitartó buzgalom által megteremtett kiállításunkkal, mely hivatva a nép lelkét, gondolkodásmódját, erőteljes művészetét a modern technika iparművészeti tárgyaival együtt bemutatni. E közlemények azonban nincsenek hivatva kiállításunk összes részleteire kiterjeszkedve kritikus hangon méltatni azokat, hanem szolgálatot akarnak tenni azoknak, akik — különösen a pénteki és vasárnapi tumultusban — nem terjeszthették ki figyelmüket több tértékes és érdekes tárgyra.

A legfőbb és általános impresszióink az, hogy kiállításunk csodás összhangban, művészi összeállítással vezet végig bennünket a legprimitívebb népies motívumoktól a legkomplikáltabb iparművészeti dolgokig. Egy nyitott könyv, amelyek lapjai szoros összefüggésben vannak egymással, pótolják, egészítik egymást, betűiből pedig tanulságot és élvezetet meríthetünk.

Az egész kiállításon — mint a lapok fején a klisé — vonul végig a külső dekoráció, amely *Messinger* Mór törekvését és finomodott ízlését dicséri. A fehér, csupasz falak ridegségét ezek a különféle motívumokból kombinált díszítések nemcsak tompítják, hanem hozzásimulva az egyes termék kiállított tárgyaihoz, megkapják a lelkünk, s előkészítik az öntudatos, művészi alapú szemlélődésre.

Vandorlásunkat, a tetőtől-talpig való végigmérésnek megfordításával, a papucsosoknál kezdetjük. Kónya Ferenc, a mi büszkeségünk, a legnagyobb — papucshős. A plüssre hímzett és remekül kivarrott cifrázatok — összekombinálva az egyes népek művészeete szerint — nemcsak előkelő ízlésről, hanem nagy alaposágról és nemzetiségi-politikai körültekintésről tanúskodnak. Némelyek szerint már csak azért is érdemes megnősülni, hogy az emberek ilyen papucskok alatt nyöghessenek. A boldog családapák száma a papucskok fogyásával arányosan növekedik.

Könyának tőszomszédja *Istvaneszkü* Pál, Ferdinánd főherceg, a bra-gancai herceg és *Honnoncourt* gróf udvari, szállítója. Ezek az urak ugyanis főkeresték ezt a szerény kisiparost, aki zsíros hajú parasztko-nak a gubáit készíti remekbe, s az ő úri ízlésük azt találta, hogy ettől az *Istvaneszkü* Páltól még a legelső művész is tanulhat. Azt megmutatja *Dániel* Ferenc főszolgabíró kabátja is, mely remeke ennek az ipárnak. A barna-sárga bőr térségei fekete selyemhímzéssel vannak kitöltve, nem barokk, sem szeccsessziós stylben megkomponálva. Ezt a kabátot a ma-gyar népies styl teszi értékessé, melynek díszítésében naivság és őserede-tiség, érzelem és fantázia párosul.

De nem az az érzelem és fantázia, amelyet az iskolában neveltek vol-

na bele, hanem amely az ő szent öröksége, évszázadok lassú, meneteles alkotása. Ezekből a rózsa, rozsmaring, pávaszem, tulipánból összefonó kompozíciókból — amelyeket Istvaneszku segédje egy seprőszállal, tintával pingál a szűrők simára cserzett bőrre — meg is építheti *Lechner*, legnagyobb élő építésünk, a legszebb budapesti palotát. Az a segéd, aki mindeneget bámulatba ejt, vagy az a *Gruncsics* Ignyát, vajon honnan szerzi ezt a művészetet, amely egyedül szüntetheti meg azt az örökös panaszt, hogy nincs magyar styl, magyar művészet, mert a magyar műtárgy épp annyira nem különbözik a dél-tirolitól, mint az észak-finntől? Pesti művész uraktól és tanároktól nem, mert azok bámulták meg legjobban, hogy ez az ingujban üldögélő legényember hogy kanyarítja oda minden elébe tett kotta nélkül, pusztá szemmértékkel és cirkalom nélkül a legöntudatosabb, népiesen eredeti és egyéb kompozíciókat. A lelkében van ez, oda nyúl bele rajzot keresni, s behúnyt szemmel is látja, mint fedi be majd a melledző, virágos szűr, kivarrott suba üres térségeit az ő diszkrét, ma modernnek nevezett színes virágkompozícióival. Ennek a paraszt-művészetnek a nemesi kutyabőrét, nem a mostani felfedezőutakra induló iparművészeink állították ki: meg van ennek a nyoma a dicsőséges *Hollós Mátyás* királyunk corvináin is, pedig akkor a reneszánsz élte virágkorát, s nem a mai roskadozó térdű, idegbajos kozmopolita művészet.

Az etnográfus is sokat tanulhat ebben a teremben: négy-öt népnek a lelkébe lát bele egy csapásra, olvashat minden vonásból és színből, következtethet nemcsak a műérzék, hanem a teljes szellemi élet itt-ott megnyilatkoztató fejlettségére is. Érdekes összehasonlítást tehetünk ugyanitt a magyar szabók által készített magyar és szláv ruhák között, kihalászván a megkapó hasonlóságok mellett a jellemző és félreismerhetetlen ellentéteket. Összehasonlítás kedvéért egymás mellé vannak aggatva a jómódú, prémes, gyöngygombos kabát, pitykés lajbi és a szerb színérzékekkel elkészített, élénk színekben pompázó mellény avagy melledző.

A kiállítás lelke, *Streitmann* Antal tanár által felfedezett *Krizsanics* György fésűmester a legjellemzőbb dolgokat mondja el a helyi ipar pártolásáról. Erről az iparosról, aki nagy műhelyében óriási mennyiségben készíti ipari cikkeit, mindmáig senki sem tudott. De csak minálunk, mert *Csehországban* vagy *Szarajevóban* jobban ismerik a nevét; ezekről a helyekről annyi megrendelése van, hogy alig győz nekik eleget tenni, míg a helybeliektől ugyancsak felkopna az álla.

A cipészek, csizmadiák termében kellemesen emelkedik ki a tárgyak feketesége a kitűnően megválasztott alapszíntől.

Beléptünkör a magyar címer fogad bennünket, amely egy csizma talpáról üdvözlő bennünket. A készítője lábbal akarja tapodtatni a címert, no de, akinek a szíve hazafias, annak a csizmatalpa is az lehet! Ugyanitt van *Edicmann* professzor saját találmányú, komótos cipője, amely a

láb gipszmintája után készült újdonság. A hamisnyelvek szerint Marius ilyen cipőkben kesergett Chartágó romjai felett.

Az úri ruhák kiállítása — ahol ott is mély tisztelet adatik a magas piedesztalra helyezett, és a férfinadrágok közt trónoló női ruháknak — sok pompás új dolgot mutat be, amelyeket az ajtónálló ifjú hölgyek érdemes kalauzolása tesz örökre feledhetetlenné. No, de egyelőre ne személyeskedjünk.

(*Nagybecskerekéi Hírlap, 1902. aug. 19.*)

KÉPEK A KIÁLLÍTÁSRÓL

II.

Nagybecskerek, aug. 21.

A szép formákkal dolgozó ipart képviseli *Engel Adám* lakatos is, akinek különösen szép rácsos díszítményei szerzik meg a babért, ámbár az asszonyok a sparhertek miatt töltenek álmatlan éjszakákat. Ebben a szobában vannak kiszögezve az iparos tanoncok rajzai is, nem csekély dízseré a teremnek.

Ezen a tájon gyönyörködhetünk *Vilmos János* keféiben is, amelyekről tudva van, hogy még az unokáink is fognak velük kefélközní annak idején.

Ezüst érem jutott *Keller és Kugler* harisnyaszöví gyáranak, s hogy nem méltatlanul rágalmazták meg őket ez éremmel, azt mutatja a kiállított tárgyak páratlan kivitele. Természetesen arról, hogy Becskereknek ilyen gyára is van, csak minden századik ember tudott, de az is csak derengő sejtésképpen.

A legudvariasabban fogadják az embert özv. *Guttmann* Jakobné szalonjában, különösen, ha kínjában cigaretta helyett kolinóort rág, s hosszú haja alól olykor-olykor szigorú pillantást vet a nyitott noteszre.

Csupa eredeti gipszöntvény, amelyek megállják a sarat a legelegánsabb úri szobában is. Ízlés és formaérzék jellemzi ezeket a tárgyakat, amelyek nemcsak nálunk, hanem mindenfelé nagy kelendőségnek örvendenek. Az pedig még nem felségsértés, hogy öfelségének fél fejével adósak maradnak, kipótolja azt a másik fél. Melegen ajánljuk ezt a termet nemcsak a közönség figyelmébe, hanem az erszénynek is. A maga nemében egyedül áll nálunk.

Az udvart a kertészek valóságos parkká varázsolták át, amelyben jól föstének a kiállított cement, márvány és építési tárgyak. Az ügyes berendezés és föllállítás sem téveszti hatását s jól érvényre juttatja a szebb

dolgokat, így pl. *Valpek* Mihály cserép-, pala- és aszfaltfedő mester kis fillegóriáját, amelyen pompásan van egyesítve több iparág.

Most pedig fordulóponthoz jutottunk kóborlásunkban, egy olyan pont-hoz, amelyhez a fölkiáltó jel sem fog hiányzani, meglátván a verítéket izzadó sörös poharakat, amelyek tartalma ma, mint a kámfor, eltűnik az asztalokról, s a semmiségbe vész el. Ilyenkor aztán a notesz visszavándorol a zsebbe, s megkezdődik a jobb karnak monoton, de egyáltalán nem fárasztó fel és alá mozgása, melynek következtében egy-két-nyolc krigli sörök jobblétre szenderülnek.

Bobek sörétől megihletten, ha még sikerül a székről való csendzavarás nélküli fölkelés, tovább kocogunk a kiállítás másik részébe, amely művészi szempontból a legérdekesebb kincseket rejt magában. Itt van például *Grünbaum* Vilmos terme, amely a torontáli szöttesek remekeit mutatja be. Varázslatos, zsongó, vibráló hangulat kap meg bennünket, ha ide belépünk: a színek élete, az átfinomodott, szinte odalehelt rajzok harmóniája tölti meg a levegőt s nemcsak szemünk merül el kéjelegve a gyönyörűségbe, hanem magunkba szívjuk, leheljük ezt az édes érzést.

Az irdusi függönyök diszkrét, reszkető, halvány színe szabja meg a tónust, melyben egymást emelve és kiegészítve simulnak egymáshoz a XVI—XVIII. század antik keleti és délszláv hímzései és a modern szöttesek elegáns kompozíciói. Ábrándok születnek bennünk: a beszűrődő, a függönyökön színessé, misztikussá forgácsolódnó napsugarak odatűznek a sejtelmes, lenge szövetekre s amint végigsimogatják azokat, mintha ifjú, suhanó leányalakok jelenlétét éreznők, akik el-elbújva, kacagva lebbentik fel magukról az áttetsző, napsugárözönben fürdő fátyolt...

Alig tudunk szabadulni a varázstól, hogy ismét a reális, anyagias világba visszahullva mámorosan búcsúzunk el tovatűnő, napfénybe olvadó szépeinktől.

A legmodernebb technika, a legfejlettebb műzslés, vagy mondjuk inkább: művészet, terme a *szőnyeggyáré*; s ha büszkén nézünk ezekre a páratlanul szép szőnyegekre, gobelinekre, újra a mi fáradhatatlan, mindenhez értő művésziinkre, *Streitman* tanárra kell gondolnunk, aki a legelső volt Nagybecskerekben azok között, akik a helybeli szőnyegiparról még csak álmodni is mertek.

Ezüstérem jutalmazta *Homa* Kálmán esztergályos polgártársunk kiállított tárgyait, amelyek, mint a jó bor, nem szorulnak cégérre. Önmagukat dicsérik azok. Városunk legkiválóbb esztergályosa azonban meg is érdemli a sok dicséretet, mellyel minden oldalról elhalmozzák, mert minden egyes munkáját nemcsak azok végtelen praktikus, kényelmes volta, hanem a finom, szabályos kidolgozás és a művészi forma is jellemzi. Székeibe beleülni, és nikotin és füst nélküli pipákból szipákolni, valóban nem e világra való élvezet.

A legtöbb megrendezésre aránylag talán az asztalosok dolgoztak, így *Korényi* Gyuláné minden kiállított tárgya megrendelésre készült. Öröm-

mel látjuk a tulipántos, rózsás ládát is képviselve, mely *Vinczebidy* Ernő dr.-ban talált pártfogóra. Valamennyi asztalosunkról elmondhatjuk, hogy nem elégedtek meg a megrendelésekben foglalt megbízással, hanem mindig csínnal, eleganciával készítették el tárgyaikat.

A kárpitos-ipart kiválóan képvisel itt *Keksz* Henrik gyönyörű bútorai-
raival, aki egyik-másik garnitúrájával méltó tetszést és feltűnést keltett. Jólesik látni, hogy nem kér a bútoraiért megfizethetetlen árakat. Az igaz, hogy nekünk aztán mindegy, akár kér, akár nem, mert mindenképpen megfizethetetlen.

(*Nagybecskerecki Hírlap*, 1902. aug. 22.)

*Butella, cserép, ólomházas, Tiszafüred, Szolnok megye XIX. század vége,
M: 18,5 cm*